

cipes militie totum Israel, exceptis tribibus Benjamin et Levi, audivit Joab plagam exivisse à Domino in Israel propter hunc censum populi, et noluit computare residuas tribus Benjamin et Levi, cùm istam recensionem invitus (1) inchoárit, et nondum incepta illarum durarum tribuum computatione intellexerit Dominum, ut dixi, propter institutum computationem innisisse plagam in Israel. Sed adhuc de aliis tribibus iam computatis supererant trecenta milia, que quidem jam scripta fuerant in libris particularibus principum, sed nondum redacta in fastos regis, id est, in librum principalem Joab; et noluit Joab redigere illa in hunc librum sum, quia, sicut putavit peccatum esse, si ultra procederet in computatione, ita putavat peccatum fore, si ageret aliquid pertinens ad illam; pertinebat autem ad illam redigere libros particulares in fastos regis: id est noluit illos in hos redigere, ut clare patet ex supra citato textu 1 Paralip. 27, 24: *Joab ceperat numerare, nec complevit*, etc. Unde Joab veniens in Ierusalem ostendit regi solum summam illam, que erat in fastis principaliis; et ibi solum reperta sunt octingenta milia de Israel, quoniam trecenta milia defiebant, que quidem computata erant in libris particularibus, sed nondum fuerant redacta in fastos regis; sed postea ille, qui scriptis Paralipomenon, non solum posuit summam que erat in fastis regis, sed etiam totum quod erat in libris particularibus, quia hi libri manebant, licet non fuerint ostensi regi, sed solum liber principaliis fastorum.

At inquit : 1 Paralip. 21, 5, de Joab dicitur : *Deditque David numerus eorum quos circuierat; et inventus est omnis numerus Israel, mille milia et centum milia virorum eductum gladium;* ergo totus iste numerus Davidi ostensus est. Respondet Abulensis loc. cit., et dicit, quod hic locus Scriptura debeat legi per intercessionem sententiae. *Nimirum dedit Davidi numerum eorum quos circuierat*; i. e., numerum illorum quos redegerat in fastos regis; non tamen omnes, qui recognisi fuerant, in hos fastos redegerat, ut supra declaratum est. Verba autem immediate sequentia, et inventus est omnis numerus Israel, mille milia et centum milia, referenda sunt ad aliud tempus, scilicet tunc quidem non inventus est, tantum esse numerum ex fastis regis; attamen postea computingato ex libris particularibus, qui non fuerint ostensi regi, inventus est iste numerus. Ita Abulensis. Taceo alias aliorum responses, quibus apparente antilogiam hac quest. 33 ventilatam tollere satagunt.

Corollarium. Si *octingentis milibus virorum de Israel*, que in fastos regis relata sunt, et de quibus 2 Reg. 24, 9, sermo est, addantur trecenta milia, que in aliis libris particularibus supererant, sed in fastos regis non redigebantur, exactè prout numerus 1 Paralip. 21, 5, indicatus, scilicet *mille milia et centum milia virorum*, sive, quod idem est, *millio cum centum milibus*.

(1) 4 Paralip. 21, 6: *Nam Levi et Benjamin non numerari, eo quod Joab invitus exequatur regis imperium.*

CAPUT III. De Libro III Regum.

36. Queres XXXIV: *An David non sit reus perfidie, perjurii, et geminae meditatae cedis, dum propinquus mori, 5 Reg. 2, 6 et 9, Salomon iussit, ut Joabum et Semei interficiat, etiam si Joab de Davide in belliciterando tam bene meritus sit, et ipse David maledicto Semei ponam mortis, ibidem 8, jam pridem iurato condonaverit?* Resp.: Evidem haud nos latet, quod incredibiliter in Davide prater plura alia etiam hoc ultimum cunctum factum vehementer vituperent. Sic famosus auctor libri, cui titulus: *Spiritus Judaismi*, quemque hanc in re etiam illi quidam increduli (1) sequuntur, ita (2) ait: « Postquam abominabilis hic princeps (David), coius penitentia tantoper laudatur, tyranni in morem regnavit, etiam tanquam tyrannus mortuus est. Ingratus in Joab docem sum, cui plerasque victorias suas acceptas refere debebat, ... ut hunc interficiat, Salomon filio sui moriens mandavit; ipsius ultima verba perfridiā et meditataē cēdūt spirabant. » Verum nullam ingrati in Joahm animi notam idēe contraxit David. Scandalum fuisse in Israel, si vir cedibus ac scleribus inquinatus, quibus erat Joab (3), in extrema et felici senectute pacato et naturali fine dies suos clausisset. Unde David Salomonū justē precepit, ne hoc contingere patiatur, sed illum violentiō nece de modo tollat, cùm sese obutulisset occasio, et cùm ipsa pro singulari suā sapientia accommodam viam invinisset: *Facie ergo iusta septimam tuam, et non deduces cunctim ejus pacificē ad inferos*, 5 Reg. 2, 6. Fataendum quidem, quid Joab de Davide optimē profecto meritus sit, et ipsa impunita, quam illi David diutius adēcē permisit, erat veluti quedam ob diutinos exercitatos labores remuneratio. At hoc grati animi officium nequaquam excusabat regnū onera persequendi scleris, atque Joab ab injūtiē et per insidias occisum Ahmerem et Amasam (4) poniendi. Sed

Dices: Cur David non ipsepsit occidit Joab, sed id moriens mandavit Salomon? Resp.: Quia cùm Joab occidit Ahmerem et Amasam, nondum tantum habuit potestiam, ut aderet adversus Joab, qui potissimum erat et exercitūs princeps, quidquam mollieret. Necdum enim in regno erat plenē confirmatus, sed metuebat ducem Joab, ne contra se Israhel concitat; postea vero David bellis continuis impiebus id facere non potuit, presertim quia deo Joab indigebat; nec enim alium habebat tam idoneum, quem castris praeficeret. E contrario morti propinquus habuit regnum Israel ab inestimis tumultibus et externis bellis quietum. Quare cùm silenter tunc arma, neque

(1) Questions sur l'Encyclopédie, Gouvernement. Bible expliquée, pag. 557.

(2) Esprit du Judaïsme, chap. 5.

(3) Nam Joab duos preciosissimos Israeliticis exercitus abnerem (2 Reg. 3, 27) et Amasam (2 Reg. 20, 10) per insidias interfecit.

(4) Ibid. 5. Item 2 Reg. 3, 27. Et 2 Reg. 20, 10.

PARS III. SECT. I. DE QUATUOR LIBRIS REGUM.

tunc Joab amplius necessarius, imò propter grave se-
num (1) tolerandis porrò bellorum molestias parum
idoneus esset, dare tunc potuit sine ullo reipublice
detrimento penas effusi sanguinis. Mandavit ergo moriens
David filio sui Salomonū, ut data opportuā oc-
casione supplicium de Joab sumeret, Salomonū, in-
quam, qui jam ad initium regimini sui plenā pace
potiebatur (2), idēque plena dignitate et auctoritate
poliebat. Confirmat hanc responsum nostrum Jose-
phus, lib. 7 Antiq., cap. 12, qui Davidem morti pro-
pinquum inducit cum Salomonē ita loquentem: *Me-
mento etiam iniuriam Joab, qui propter evanulationem
duos diecos istos intererat. In eum tuo arbitratu animo
advertis, quandoquidem haec tenet panam evasit, quid
me ipso esset poterit.*

Quod autem Semei attinet, cui David propinam mori-
tis iurato remisit, notandum, quid David solum jura-
verit, quid ipse illum non sit interfectus: *Juravi
ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio*, 5
Reg. 2, 8; ac si diceret: Policeor, ac juro tibi, me,
quod vivero, te non interficietur. Unde non fuit
perjurus David mandando Salomonū ut occideret Se-
mei, quia, cùm illi mortis reo pepercit, praeceps jurauit
se non occidimus illum. Et licet verba Davidis
aliter a Semei forent accepta, imò juxta communem
acceptiōnem alter sonarent, tamen sensus iuramenti
juxta Davidis mentem erat, neque illi die, neque sùa
manu, aut dum ipse vivere, occidendum esse Semei.
Pietatis igitur et clementiae Davidis fuit, Deo, quoad
ipse vixit, relinquenti injuriarum, quibus impetus
fuerat, ultiōnem; at non idēe justitia obesse poterat,
et pati, ut scelus publicum atque facinorosum abiret
impune. Unde ultiōnem illius commendavit Salomonī
filio et successor suo sumendam ex tempore, quo non
ira, non vindicta libido adversus inimicos, sed justi-
tia amor eam imperaret. Ita hanc rem explicitant
Abulensis, Sanctius, Calmet, Menochius et Corne-
lius (3). *Qui interfecit eum, et mortuus est.*

Probatur 2°: Iudicium illud capitale Salomonis in
Adoniam fratrem S. Scriptura nullibi accusat aut im-
probat. Imò Ecclesiastici cap. 47 ponuntur laudes
Salomonis et peccata ejus; et ibi nihil dicunt de violen-
tia morte Adoniam. At si Salomon peccasset occi-
dendo illum, peccatum fuisse gravem nimis, utpote
injustum fratricidium, et Scriptura non subiiciisset
tam grava peccatum; et tamen non ponit illud cum aliis peccatis Salomonis; ergo Salomon non peccavit
Abulensis, Sanctius, Calmet, Menochius et Corne-
lius occidendo Adoniam. Sed

38. Oppones I: Adonias veniam affectati regni
vivente patre à Salomone obtulerat, 3 Reg. 1, 25,
et justè erat, fratrem suum Adoniam occidendo? (4)
Resp. affirmatiō. Evidem D. de Voltaire teste Cl.
Weissenbach (5) hoc factum respiciens, audacter dicit, Deum, qui Salomon spiritum sapientiae dedisset,

(1) Quod Joab tunc senio gravis, et bellorum molestias porrò tolerandis parum idoneus fuerit, inde colligitur, quia non minus annis quadragesima castis praefuit, ab ipso minimis exordio regni Davidic; atque idē, cùm ad illam prefecturam regna decūs officium tricenario minor non videatur fuisse promotus, sequitur, quod sub tempore obitūs Davidis continuis impiebus annū atlastis septuagesimum jam attigitur, aut salōnū a sepluagario non absurter procūl. Cetero certe cum fuisse capite, ipse docet David 3 Reg. 2, 6, de Joab dicens: *Non deduces cunctim ejus pacificē ad inferos.* Vide hinc de re Sanctum Comment. in 3 Reg. 2, 8, 22, aut alios interpres.

(2) Ipsi Salomon, 5 Reg. 5, 4, de se dicit: *Nunc autem requiesco dedit mihi Dominus Deus per circuitum, et non est satan (i. e., adversarius, seu inimicus), neque occurrerat matus.*

(3) Tom. 2, Nova forma Theol. Bibl. quest. 23, pag. 84.

paùlo post spiritum justitiae et humanitatis abstulisse.
Verum contra hunc et alios quosdam dico, et cum Na-
tali Alexandre (1), Abulensi (2), aliisque ita statuo:
Salomon iussit agri fratrem Adoniam occidendo. Proba-
tur 1°: Rebelloes, qui regnum injuste affectant, et re-
gem legitimū ē solo deturbare moluntur, a rege
aut supremo principe morti addici possunt; sed talis
fuit Adonias et Salomonē regem legitimū ē solo
deturbare moliebatur: ipsum itaque Salomon justē
morti addixit. Probatur minor. Cū enim Bethsabee
pro eo ad Salomonē supplex accessisset (5), Abisag
Sumamitem, quæ Davidi conjuncta fuerat, ut senem
fovere, Adoniam postulatura uxorem, comportum ha-
buit Salomon, ipsum res novas moliri, nec à prioris
conjurations ambituoso consilio, quod vivente adiuv-
ante Semei attinet, cui David propinam mori-
tis iurato remisit, notandum, quid David solum jura-
verit, quid ipse illum non sit interfectus: *Juravi
ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio*, 5
Reg. 2, 8; ac si diceret: Policeor, ac juro tibi, me,
quod vivero, te non interficietur. Unde non fuit
perjurus David mandando Salomonū ut occideret Se-
mei, quia, cùm illi mortis reo pepercit, praeceps jurauit
se non occidimus illum. Et licet verba Davidis
aliter a Semei forent accepta, imò juxta communem
acceptiōnem alter sonarent, tamen sensus iuramenti
juxta Davidis mentem erat, neque illi die, neque sùa
manu, aut dum ipse vivere, occidendum esse Semei.
Pietatis igitur et clementiae Davidis fuit, Deo, quoad
ipse vixit, relinquenti injuriarum, quibus impetus
fuerat, ultiōnem; at non idēe justitia obesse poterat,
et pati, ut scelus publicum atque facinorosum abiret
impune. Unde ultiōnem illius commendavit Salomonī
filio et successor suo sumendam ex tempore, quo non
ira, non vindicta libido adversus inimicos, sed justi-
tia amor eam imperaret. Ita hanc rem explicitant
Abulensis, Sanctius, Calmet, Menochius et Corne-
lius (3). *Qui interfecit eum, et mortuus est.*

(4) Dissertat. in Illico. Ecclesiast. veteris Testa-
menti, ad hunc locum Scripturam.

(5) In 3 Reg. cap. 2, quest. 27.

(6) 5 Reg. 2, 19, 22.

(7) 5 Reg. 4, 3, etc.

(8) 5 Reg. 2, 22.

novam conjurationem cum Joabo et Abiathare contra Salomonem fecit post mortem Davidis, quod ex eo colligitur, quia narrat Adonias morte et Abiatharis Pontificis exactoratione et exilio subdit sacer historicus 5 Reg. 2, 28, 29: *Venit autem nuntius ad Salomonem, quod Job declinasset post Adonium, et vos Salomonem non declinasset. Fuit ergo Job in tabernaculum Domini, et apprehendit cornu altaris. Nuntiatumque est regi Salomonis, quod fugisset Job in tabernaculum Domini, et esset iuxta altare. At nisi fuisse conjurationis reus, malequis sibi consensu, non fugisset. Nova itaque conjuration contra Salomonem facta est ab Adonias, Joabo et Abiathare, quan etiam prodidit perspicacissimo et sagacissimo Salomonis petitio facta ab Adonias per Bethsabeam, ut sibi licet conjugem accipere Abissag Sunamitatem videtur, et prius Davidi conjunctum, 5 Reg. 2, 17, 26.*

Oppones II: *Jus suum persecutus Adonias; regnum enim ipsi primogeniti fuerit debetetur. Unde Bethsabeam sibi aliquotter ibid. 15: Tu scis quia meum erat regnum, et ipse Salomon ad secundum de Adoniam dixit, ibid. 22: Ipse est enim frater meus maior me. Nemo porrò iustiter interficer ob eam causam, quod rem suam repeat. — Resp. 1ª Etsi ius ad regnum habuisset Adonias, eodem merito privatus fuit a patre Davide, quod co vivente regiam potestatem usurpasse; prout in Scriptura, nempe 5 Reg. 1, 5, etc., distincte narratur. Unde regno in Salomonem fratrem paternam sententia translatu non puit Adonias in Salomonem conjurare, qui feret lase maiestatis reus. Id eleganter expressis S. Ambrosius (1) dicere: « David ei oī usque precepit, ut, cū Adoniam illum regnum i sibi usurpare compresisset, et serere convenitus, non i eum, qui præcipere gestiebat, sed eum qui expectaret, eligeret. » — Resp. 2^a et dico, Adoniam, quamvis Salomonem natu majorem, nullum ius ad regnum habuisse, quia regni successio (2) ex patris etiam voluntate pendebat. Unde Robomus multis filiis potens Abiam, non primogenitum, sed quartum, et ex tertia uxore suscepimus, regem constituit, qui sapientior erat, et potentior catris fratribus suis numero viginati septem (3). Denique Dei electione in cuius manu sunt omnia iura regnum, Salomon rex constitutus erat. Dixerat enim Dominus Davidi per Nathan Prophetam, 2 Reg. 7, 12, 13: *Suscipit semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et formabo regnum ejus. Ipse edificabit domum nomine meo, et stabilitam thronum regni ejus usque in sempiternum. Quae verba de Salomone intelligenda esse, patet ex I Paralip. 22, 11, ubi David ad Salomonem ait: Nunc ergo, fili mi, sit Dominus tecum, et prosperare, et edifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te. Item ex eo, quia Salomon reipsa domum seu templum Domino edificavit. Ceterum divina dispositione collatum Salomon regnum Adonias ipse haud ignoravit, cū ad**

(1) In priore Davidis apologia, cap. 6.

(2) Vide Joannem de Pineda, de Rebus Salomonici L. 2, c. 4, ubi de iure succedendi.

(3) 2 Paralip. 11, 22, 25.

Bethsabeam dixerit, 5 Reg. 2, 15: *Sed translationum est regnum, et factum est frater mei a Domino enim consiratum est ei. Id autem noscens Adonias, non potuit absque perduellionis crimine regnum ambire, adeoque justè à Salomone occidi iussus est.*

39. Quares XXXVI: *An Salomon, 5 Reg. 2, 26 et 27, Abiatharem summam Pontificalem iure exautoraverit? — Resp. affirmativè. Nam qui consensu fuerat conjurationis Adonias (de qua precedente questione agimus), ipsius partes contra Salomonem legitimum regem auctoritate sua juverat, meritò est exactorius sacerdotio; imò capitali ponit dignus erat. Atqui Abiathar sacerdos conjurationis Adonias in Salomonem legitimum regem consensus erat, ejusque partes auctoritate sua juverat, iuxta illud, 5 Reg. 1, 7: Et sermo ei (nempe Adonias) canit Job filio Sarvia, et cum Abiathar sacerdotem, qui adjuvabant partes Adonias. Justè igitur sacerdotio exactoriorum est à Salomonis. Imò ipsum iure extraordinariorum defensionis capitio dammare poterat Salomon, sed sententiam clementiam laudabiliter temporevit ob reverendum sacerdotium, et vetera Abiatharis in Davidem officia. Hunc autem exactorando, iudicium Dei huc occasione exercitus est, qui pontificatum à familia Ithamari in pogam peccati Heli et filiorum ejus, 1 Reg. 2, 52, 55, ad primavera Eleazar stirpem, et quā erat Sadoc loco Abiatharis à Salomone in exercendo summi pontificis officio substitutus (1), transferri decreverat. Unde Scriptura ait (2): Ejectus ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super dominum Heli in Silo.*

Confirmatur ex Theodoreto (3) dicente: « Erat quoque (Abiathar) obnoxius criminis tyramnis, ut qui opem tulisset Ornate, sive Adoniam. Sed divina quoque predictionis minister fuit Salomon. Heli enim sacerdotio summo) et per celeberrimum Samuelem, et alium Prophetam, predixit Deus generis ignominiam. Hoc autem historia quoque ostendit, minimi sacra. Adit enim verba Scriptura paulo ante à me laudata Theodoreto. Sed

40. Oppones: Non erat ius principi laico exactoriorum summum sacerdotem; ergo Salomon Abiatharem injunctè pontificale depositum. — Resp.: Salomon non privatus eum ordine sacerdotali, sed solem officio seu usu et exercitu dignitatis pontificis. Ceteri 5 Reg. cap. 4, v. 4, Abiathar adiuc numeratur inter principes Salomonis, et sacerdos vocatur: *Banias filius Joadae super exercitum; Sadoc autem et Abiathar sacerdotes.*

Corollarium: Mala est argumentatio, quā tesi Suarez (3) usus est Jacobus, rex Anglia, quaque Salomon reipsa domum seu templum Domino edificavit. Ceterum divina dispositione collatum Salomon regnum Adonias ipse haud ignoravit, cū ad

(1) 5 Reg. 2, 55: Et Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

(2) Ibid. 27.

(3) Quest. 9 in L. 5 Regum.

(4) Lib. 5 adversus Anglicanae sectæ errores, cap. 26.

argumentando: *Salomon ejecti Abiathar, ut non esset sacerdos Domini; ergo rex fuit pontifice superior in veteri lege; ergo etiam ea superior est in lege novâ, habetque ius in personas etiam sacras. Nam resp. 1ª cum Suarezio, loco cit., hanc objectionem fundari in re valde dubia, scilicet an in lege veteri pontifex esset exemptus à jurisdictione regis quod civilia, sive criminalia. Quidquid verò de hoc sit, et etiam si daremus pontificem in lege veteri non fuisse exemptum à potestate coercitiva regis, nullum inde argumentum sumi potest ad tempus legis gratia. Nam potestas regum in lege gratia non est major quam fuerit in lege veteri; et utrumque enim est meritis civilis, et naturalis ordinis a origines, quamvis in lege veteri fuerit specialior modo à Deo collata. Dignitas autem et potestas pontificis in lege novâ est longè major, et auctior ordinis, quam illa in lege veteri. Ideoque nullum argumentum fieri potest à Pontifice veteri ad Christi Vicarium in his quæ ad subjectionem pertinent. Nam Mosaiaco Pontifici non sunt date claves regni celorum, neque illa potestas ligandi et solvendi, cuius actio in terra rata habetur in celis, que summo Pontifici Vicario Christi date sunt cum supremâ Ecclesie gubernatione longè majori, quam habetur vetus Pontifex ad regendum Synagogam, cui nullum dictum est: *Pascere oves meas, sicut dictum est Petro.* Ergo multò magis pugnat cum pontificatus legis novæ subjectio ad temporalem principem, quam in lege veteri repugnat; et proinde ex factis legis veteris nullum argumentum ad legem novam sumi potest. — Resp. 2^a, ex hoc facto Salomonis adversus Abiatharam nequaquam probari, quod rex exercuteri jus directum in sacra, vel in personam sacram quā tales, seu in Pontificem ut tales, sed duxatnam ius directum, eum ut rebellerum, conjunctione adductum et republice noxiom, in extrema militando, et sic indirecte ab officio seu usi et exercitio pontificatus (non vero ab ipso ordine sacerdotiali) semonendo; ut patet ex textu hebrelico 5 Reg. 2, 27, qui ad litteram ita sonat: *Ejecti eum... ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super dominum Heli in Silo.* (1). Ideoque Theodoreto, loc. cit., ait quid Salomon in hoc fuerit divinae predictionis minister. Igitur ex facto Salomonis adversus Abiatharem potestate extraordinaria à Deo concessa exercito nihil probari potest pro potestate ordinaria regum, seu iure proprio potestatis regie per se annexo in res aut personas sacras.*

14. Quares XXXVII: *Quomodo verba illa Dedi ad Salomonem, 5 Reg. 5, 12: « Dedi tibi (i. e., Salomon)*

(1) Vide supra, num. 59, probationem nostræ assertio-

nionis.

cor sapientis, ut nullus ante te similis tui fuerit, nec poste surrecturus sit, intelligenda sint, cū tamēt Adam, Moses, B. Virg. sapientiores Salomonem fuerint? Resp. i Pauci interpres, ut Calmetus (1) rectè observat, citata Scriptura verba sine ullo limite intelligunt. Alii ei sic exponunt (2). Nullus unquam vel fuit, vel erit rex Israel, qui sapientia sit similis tibi. Vel (3) : Nemo corum qui acquistat et naturali tantum sapientia prædicti fuere, tibi par esse poterit. Vel (4) Salomon dicitur sapientior omnibus, sed ita ut pauci aliqui excipiatur. Vel (5) sensus est: Tu rerum naturalium et politicarum cognitione illis omnibus prestas, qui ante te floruerunt, vel post te floruerunt. Sed non idè dicendum est superásse, exempli gratiâ, Moysen, B. Virginem, Prophetas et Apostolos, mysteriorum et supernaturalium rerum cognitione. Quod autem Adamum attinet, non omnes in unum conspirant sententiam. Abulensis (6) Adamum sapientem fuisse Salomonem negat, et hinc in laude sapientiae omnibus preponit, uno excepto Christo Domino, et B. Virginem. Alii plures contra sententiam, qui dicunt majorem Adamo datam esse sapientiam, quam Salomonem; quia illi, utpote humani generis protoparentes, ad posterorum instructionem et gubernationem multò plus sapientie infusum esse oportuit. Ita Gregor. de Valentia (7), Sanctius (8), aliique. Iterum alia est opinio Joannis de Pineda (9) quia medià incendens, et admittens quidem, quod Adam tamquam caput generis humani excellentissimus fuerit non solum corporis, sed etiam animi, ideoque sapientie quoque ornamenti et donis; nihilominus credibile censem, Salomonem re aliqua aut scientia peculiari præstuisse Adamo, v. g., scientiâ politici, ac re publice benè moderanda, aut scientiâ architecturæ, et economie benè administranda; quippe haec non tantum necessaria erant Adami seculo. Quis enim negotia multa ad vita humana gubernationem uno seculo necessaria fuisse aut esse, quæ altera minimè requirantur? Quippe humana vita nunc paucioribus contenta est, nunc plura exigit. Neque verò docebat Adamus suis illos filios, atque nepotes, quæ futuri seculis necessaria essent, sed quo suo (10). In his sapientissimus erat Adam; in illis Salomon.

(1) Commentar. in hunc Scriptura locum.

(2) Ita Lyranus, Cojetanus, Vatablus, Emma-

nius, etc.

(3) Ita Tostatus et Serarius.

(4) Ita Perierius L. 5 in Genesim q. 5, et aliqui quidam.

(5) Ita Calmet loc. cit., et Xav. Widenhofer Com-

mentar. in hunc Scriptura locum.

(6) In 5 Reg. cap. 5, quest. 7.

(7) T. I. B. 7, q. 2. — (8) Comment. in 5 Reg. 5, 12.

(9) De rebus Salomonis, L. 5, cap. 10.

(10) D. Thomas, I P. Summe, quest. 94, art. 5,

scientiam, quam habuit Adam, describit his verbis:

« Primum homo sic institutus est à Deo, ut haberet

omnium scientiam, in quibus homo natus est in-

strui. Et hec sunt omnia illa que virtualiter exi-

stunt in primis principiis per se notis, quæcumque

scilicet naturaliter homines cognoscere possunt. Ad

gubernationem autem vita proprie et aliorum, non

solum requiritur cognitione eorum que naturaliter

Omnibus ergo consideratis proponenda videtur illorum responsio, qui cum Calmeto et Xav. Widenhofer dicunt, Salomonem sapientiam naturali, politica, oeconomicá, physica, etc., ceteris omnibus pars hominibus, ipsoque Adamo antecelluisse. Et politicam quidem sapientiam singulariter ostendit Salomon in dirimenda lite duarum mulierum de infante, cuius is sit, inter se altercantum (1); unde Scriptura ibidem addit (2): *Audiri itaque omnes Israel iudicium quod iudicasset rex, et timeruerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eis ad faciendum iudicium.* De physica vero, rerumque naturalium scientiá, quam Salomon habuit, testatur Scriptura (3) his verbis: *Et disputavit super lignis, à cedar, quae est in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete; et disserit de jumentis, et volucris, et reptilibus, et pisibus. Imò alibi (4) ipsa ait: Deus mihi dedit... ut sciatis dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum, stellarum dispositio- nes, naturas animalium, vim ventorum, cogitationes hominum (facilius eas explorando, ut fecit in lite illa duarum mulierum dirimenda), differentias virgulorum et virtutes radicum. Et quocumque sunt absconsa et improvisa dedit; omnium enim artifex docuit me Sapientia.* Ex quibus liquet, Salomonem fuisse insigne physicum, astrologum, medicum et scientiarum omnium encyclopediam.

(2) Quares XXXVIII.: *An verisimile sit, quod impere- rium Salomonis tam amplius fuerit, ut habeatur omnia regna à flumine terra Philistina usque ad terminos Aegypti offensum sibi munera, et servientium ei cunctis diebus vias ejus, prout, 5 Reg. 4, 21, dicitur?* Huius questionis ausam dedidit Voltairius, qui scriptorium sacrum rideat, quid, cùm (eodem libro 5 Reg cap. 9, v. 16) dicit, regem Aegypti regnum Gazer in Chanaanē occupasse, et civitatem Gazer filie sue, a Salomonē dicta, dedidisset, hoc loco (nimis 5 Reg. 4, 21) dicere audeat, Salomonem regnasse super

sciri possunt, sed etiam cognitio eorum quae natura- lem cognitionem excedunt; et quid vita homini ordinatur ad quemdam finem supernaturalem; sicut nobis ad gubernationem vite nostrae necessarium est cognoscere quae fidei sunt. Unde et de his super- naturalibus tantum cognitionem primus homo acceptit, quanta erat necessaria ad gubernationem vite humana secundum statum illum, b. c., necessariam ad gubernationem vite humana, et riē instruendis filios ac nepotes suos. Hoc autem insuper habito Salomon potuit habere et habuit ampliorum scientiarum politicam, oeconomicam, physicianam, etc., quia ipsius seculo plura erant necessaria, aut valde utilia ad gubernandum vastissimum regnum, hominesque ritè instruendos ad gubernationem vite humanae.

(1) 5 Reg. 3, 16, usque ad finem capit. 1.

(2) Ibid. 28.

(3) 2 Reg. 8, 2, 3, 5, 6. Item 2 Reg. 10, 19.

(5) 3 Reg. 4, 55.

(4) Sapient. 7, 17, 22. *ad finem eiusdem capituli*

cunctos reges, à flumine (per quod flumen Cornelius à Lap., Calmet et Tiriū flumen Euphratem intelligunt) usque ad terminum Aegypti. Sed hanc difficultatem eruditè endovavit D. Nonnotus (1), et ante ipsum insignes interpres, presertim Bonfrerius (2) et Cornelius à Lap. (3), quibuscum resp. et dico, Salomonem omnia illa regna ab Euphrate usque ad terram Philistinorum, et usque ad terminos Aegypti habuisse, non hoc sensu, quod illa omnia tanquam propria posederit, sed solum quod ea aliqui modo haberent subiecta, seu vestigalia. Salomon enim ob praelata gesta tum a se (4), tum a patre suo Davide (5) vestigia libabat regna Syrie, Damasci, Moab et Ammon, que Euphratense inter et Mediterraneanum erant posita. Quamvis igitur Salomonis regnum propriètate tantummodo Palestina complexum fuerit, eius tamen potentia et dominatus se multò latius extendebat, quam ipsius regnum. Id clarum exprimit sacer textus (2 Paralip. 9, 26) ubi de Salomon dicitur: *Exercuit etiam potestatem super cunctos reges, à flumine Euphrate usque ad terram Philistinorum, et usque ad terminos Aegypti.*

Ceterum Voltairius dicit quidem, regionem Gazer, teste Scriptura 3 Reg. 9, 16, tamen esse in Chanaan. Verum Cl. Nonnotus, loc. cit., observat Scripturam, loc. cit., solum dicere quod Pharaō rex Aegypti urbem hiū nominis Gazer ceperit, et Chanaanē in eis urbem habitantem interficeret, sed non exprimere in quā regione (in Chanaan, vel in aliā regione) haec urbs sita fuerit. Verbo enim Scriptura loc. cit. ita sonat: *Pharaō rex Aegypti ascendit, et cepit Gazer, succiditque eam igni; et Chanaanē, qui habitat in civitate, interficit, et dedit eam in donum filie sua uxori Salomonis.* Unde laudatus auctor verisimile censem, quod Chanaanē ad ingressum Hebreorum ex Palestina fugientes, in urbem hanc extra Palestinam sicut se reppererat. Abulensis vero concedit, urbem Gazer sitam fuisse in Palestina; sed suspicatur eam tributariorum fuisse Salomonis, ac ob certa pacta cum Salomonem inita, non potuisse ab hoc expugnari; quibus pactis, cùm rex Aegypti non teneretur, ilam expugnavit, non auctoritate sūa, sed ex licentiā Salomonis socii sui. Denique Calmet (6) hāc de re ita disserit: *Civitatem hanc (Gazer) Josue ceperat (7), ejusque regem occiderat. Ea vero in hereditatem tribui Ephraim cesserat, atque pro Levitarum incolatu destinata fuerat. Sed cùm iterum Chanaanē ait fuisse potiti, ad Salomonis usque regnum ibidem dominati sunt. Pharaō Aegypti rex illi bellum intulit, cepitque, captamque Salomonis tradidit in filiae dotem, quae eidem impunis data est.* Quocumque jam ex his responsionibus vera sit, semper inconveniens manet, quod Salomon omnia regna à flumine Euphrate usque ad terminos

(1) Lexic. Philosoph. art. *Salomon.*

(2) Comment. in Genes. 45, 18.

(3) Comment. in Num. 54, 11.

(4) 2 Paralip. 8, 7.

(5) 2 Reg. 8, 2, 3, 5, 6. Item 2 Reg. 10, 19.

(6) Comment. in 3 Reg. 9, 45.

(7) Josue 10, 55, et 12, 12.

Aegypti habuerit, vel ut propria, vel ut sibi tributaria. Sed

Inst. Voltairius, et alii: Florentissima tempore Salomonis erant regna Sidonis et Tyri, nec tamen Salomonis subjecta. — R: Quamvis Sidon et Tyrus fuerint urbes celeberrimas ac florentissime regnum tamen Sidonis et Tyri fuit unicum regnum peregrinum, ut insipienti mappam geographicam Terrae promissa pateret, et ex capite 5 librū 3 Reg., v. 9, colligi potest. Porro Salomon permisit Hiram regi Tyri dominari Tyro, eisque operā usus est in fabrica templi, eratque pax inter Hiram et Salomonem, et percesserant aucto fodus, 5 Reg. 5, 12. Igūr Salomon etiam hunc regem habuit saltem ut amicū et sociū, ejusque regni fructus et emolumenta percepit, ibid. v. 6, 8, 11; alioquin euēdū regem regno Tyri excluere jure potuisse (1).

Denique etiam si unum vel alterum regnum à flumine Euphrate usque ad terminos Aegypti nullo modo fuisse Salomonis devictum, tamen in sensu universalis accommodo verum esset, quod Salomon haberet omnia regna à flumine Euphrate usque ad terminos Aegypti. S. Scriptura enim vocem omnis sep̄ sumit in sensu duntaxat accommodo, soletque tribuere universali omnibus, quod resps̄ tantum convenit plenarie, prout SS. Hieronymus (2) et Augustinus (3) recit observant, et varis exemplis (4) ostendit potest.

(4) Quares XXXIX: *Nun verisimile sit, quod de ci- to Salomonis, 3 Reg. 4, 22, 23, his verbis: « Erat au- tem cibus Salomonis per dies singulos, trinqua cori si- mila, et sexaginta cori sardini: decem boves pingues, et viginti boves pascuales, et centum arietes, excepta ve- natione cervorum, caprarum, atque bubalorum, et caviae atlantum, s scriptum est? Hoc dubium ante annos non adeo multos præter alia propositum in MS. suo ad Joannem Christoph. de Zuboenig dato anonymus ille scriptor, contra quem iam supra (5) egimus. Is (6) ita argutatur: « Salomonis, ut dicitur 1. I Re- gium (debutisset scribere l. 5 Regum), cibus per dies singulos erant decem boves pingues, et viginti boves pa-*

(1) Vide Cornel. à Lap. Comment. in Num. 54, 11.

(2) Epist. 146 ad Damas.

(3) L. I. Quest. in Genes. q. 17.

(4) Sic Jeremias cap. 6, v. 15, ait: *A minore usque ad maiorem omnes avarii student, et à proprieitate usque ad sacerdotium cuncti faciunt dolum.* At certe rex p̄missus Josue cogitans Jeremias, item ipse Jeremias et Sophonias, qui prophetavit tempore Josue, item Baruch amanuensis Jeremias, hi quatuor, inquam, ac haud dubio aliqui adhuc alii viri et feminæ neque avaritiae studebant, neque dolum faciebant; ergo Jeremias attribuit omnibus, quod tantum convenienter maxima pars. Sic etiam ad Philipp. 2, 21, Paulus scribit: *Omnes, que sua sunt, querunt, non que Jesu Christi.* Ubi iterum vox omnes non accipiuntur absolute et simpliciter, sed tantum in sensu accommodo, ita ut sensu sit: Plurique, aut plurimi, que sua sunt, querunt, etc. Taceo alia hujusmodi exemplia, que ex S. Scriptura adduci possent.

(5) Quest. 17, num. 47.

(6) Pag. 14 et 15 sui manuscripti.

scuales, et centum arietes, excepta venatione cervorum, caprarum, etc. Super hāc re cum aliquo Ianone sequente calculum confici. Bovis pinguis habet circa pondus 700 librarum; ergo decem boves pingues habent pondus 7000 librarum. Porro viginti boves pascuales, positio quod quilibet pondus 500 librarum habeat, pendunt 10000 libras. Centum aries (debetus scribere arietes), positio quod quavis pondus 60 librarum habeat, pendunt 6000 libras. Deinde ponamus, cervos, capras, etc., duntaxat habentes pondus 1000 librarum; ergo universum summa 24000 librarum emergit. Profectio in maximis Europa aulis simili sumptus non consumunt quotidianè tantum carnis. Hacque anonymous ille.

Resp.: Nemo incredibile arbitrabitur, tot libras carnis quotidie in domo Salomonis fuisse consumptas, si perpendit ingentem numerum hominum, qui in Salomonis domo alabantur. Villapandus (1) autem eos fuisse 48000; quo posito nequidem dimidia carnis libra juxta calculum ab anonymo incredulo adductum per dies singulos unū hominū aleando respondet. Calvisius, teste Calmeto (2), omnino 54000 homines in domo Salomonis numerant. Et profecto pluribus hominum millibus alendis cibum Salomonis suppeditatum fuisse et sufficisse, inde colligitur, quid cibis ille non ex una tantum provincia, sed ex diversis ac etiam longè dissitis regionibus colligebatur, et quidem non tantum ab uno vel altero, sed a pluribus, lisque diligentissimis Salomonice domus vel economis, vel procuratoribus. Omnia haec distincte narrat Scriptura Nam post verba illa, 3 Reg. 4, 22, 23: *Erat autem ci- bus Salomonis, etc., immidie, v. 24, subiungit: « Ipse enim (de Salomonē sermo est) obtinebat omnem regionem, qua erat trans flumen, à Taphi usque ad Gazam, et cunctos reges illarum regionum; et habebat pacem ex omni parte in circuitu.* Et eodem capite, v. 7, dicitur: *Habebat autem Salomon duodecim prefectorum super omniem Israel, qui præbebant annuam regi et domui ejus.* Et inferius, v. 27, additur: *Supradicti regi prefectori necessaria mensa Salomonis cum ingenti curâ præbebant tempore suo.* Præterea Josephus, lib. 8 Antiq., enumerat prefectori, quos super Israel Salomon constitutavit, et qui mense regis curabant annuam, subdit: *Erat præterea regi ali prefectori, qui Syrorum ce- terorumque barbarorum Euphratē inter et Aegyptum incolumē gubernabant regiones, tributa ex eis colligendo. Hi barbari confrerant in quotidiano regie mense sumptus simile coros trinqua, farina sexaginta, sagittatos boves decem, et pascuales vi- ginti, et sagittatos agnos centum, præter capturas venationem, que constabant cervis ac bubalis, præterque aves et pisces.* Ex quibus verbis Flavij Josephi concludit Villapandus, loc. cit., nosque cum illo duplicitam fuisse Salomonis annonam, quam tum Israeliticæ tribus, tum gentes Salomonis imperio subiecte ministrarent.

(1) Tom. 2, p. 2, l. 5, disp. 5, cap. 51.

(2) Comment. in 3 Reg. 4, 22.

Corollarium I. Duplicata hec annona aletis 48600 hominibus, quos Villapandus in domo et familiâ Salomonis ponit, inq; adhuc pluribus abunde sufficit, ut ex diis prudentia lector facile colligat.

Corollarium II. Non immerito mirata est regina Saba magnificentiam mense regie Salomonis, juxta illud, 5 Reg. 10, 4, 5: *Vides autem regina Saba... cibos mense ejus... et ordines ministriantur... et pincernas... non habebat ultra spiritum, h. e., supra modum stupebat.*

Corollarium III. Cum Salomon, sicut in magnificètia et abundantia eiborum et mense regie, ita etiam in sapientia et rebus aliis regio splendori consonis universis non solam aetas sua principes et reges, sed cuiuscumque avi ac temporis longe multumque superaverat, ut interpres S. Scripturay, aliquip scriptores (1) passim ostendunt; iure optima sacra littera de eo dicunt 5 Reg. 10, 25: *Magnificatus est Salomon super omnes reges terrarum deditis et sapientiis. Quae omnia illa in unum Salomonon confundit, voluit Deus, ut unius etiam Christi Domini infinitos sapientias thesauros, et investigatis deditis, ad Ephes. 5, 8, præsigaret. In Christo enim (2) sunt omnes thesauri sapientie, et scientie, et dives est in misericordia in omnibus, qui invocant illum.* Sed

4. Instar anonymus ille scriptor, cuius arguas precedente numero confutavimus, et in suo scripto, pag. 15, ita pergit: *In eodem libro Regum (scilicet 5 Reg. 4, 26) dicunt: Et habebat Salomon quadragesinta milia praesepia equorum curruum, et duodecim milia equestria.* Sed eadem difficultas redit, cum apud omnes maiores Europa nulas vix tanta equorum multitudine reperiat. — R. Hec difficultas disparebit, si increduli ad sequentia attendant. 4° Sensu objecti sacri textus, juxta Cornelium à Lap., Meochium, aliquis interpretes, est: *Et habebat Salomon quadraginta milia equorum in praesepiis* (3)

(1) Inter hos est etiam Villapandus, loc. cit.

(2) Ad Coloss. 2, 5. Ephes. 2, 4. Rom. 10, 12.

(3) Est hylage: *Habebat praesepia equorum, i. e., habebat equos in praesepibus, sive in equilibus. Quod enim quadraginta milia equorum habuerit in praesepibus vel statibus, expressè dicunt 2 Paralip. 9, 23, his verbis: *Habebat quoque Salomon quadraginta milia equorum in statibus, et curruum, constitutas (h. e., equestrii equorum) duodecim milia.* Neque obest quid in textu hebreo legatur hoc loco: *Habebat Salomon quatuor milia praesepia equorum, et currus, et equum duodecim milia.* Nam quod substantiam, haec verba hebrei non differunt a nostra Vulgata. Habebat numerum Salomon in quolibet praesenti sive equi decem equos, ita ut universi haberet 40 milia equorum curruum, ut verit scriptor nostra Vulgata. Nam quatuor milia multiplicata per decem faciunt quadraginta milia. Ita Cornelius à Lap. citans pro hac explicatione Vatabulum. Porro supra dixi quid in citato texto Paralip. vox *equum* significet equestres equos. Usus enim veterum non raro equitem pro equo indiscriminat usurparit. Sic Virgilius Georg. 5, equitem prodit pro equo, ita canens: *Atque equum docuere sub armis insultare solo, et gressus gloriarer superbos.* Et alibi: *It eques, et plausu cava contut ungula terram.* Plura Annius Gellius in hanc sententiam lib. 10, cap. 1, ubi alia citat antiquorum poetarum carmina, et tandem addit: *Pleraque veteran**

ad currus trahendos destinatorum, et duodecim milia equorum specialiter ad equitandum designatorum, h. e., talium, qui sternuntur ephippiis, et equitem cum gloriam et dignitate portant. Igitur Salomon universim habebat 52000 equos. 2° Ilos autem neque omnes circa se Jerosolymis retinuit, sed eos magnum aut majorem partem in urbibus quadrigarum constituit, prout testatur Scriptura (1), et narrat Josephus (2); neque ad solam pompanum alicuiam, sed ad varios alios usus adhibuit. Nam tot *currubus* equis utetur ad vehendum suas reginas, quas habuit 700, et concubinas, id est, secundarias uxores, quas habuit 500. Item ad rem rusticam, ad annoman, aquam, ligna, lapides, etc., convehendo ad fabricam templi et palatiorum suorum, ad apparatum bellicum. Cum enim Philistici (1 Reg. 15, 5) *triginta milia currum ad bellandum secum trahentes, nolent (ut Tirus ait) Salomon vel illis, vel ulti, qui bellum aliquando movere possent, ex parte edere;* prout etiam ex textu pauli infra citandis (nempe 5 Reg. 9, 22, et 2 Paralip. 8, 9) amplius patet. Addi potest, et cum Abulensis dici, *tot equos curribus nutritos a Salomon, non quia tot essent pro quadrigarum numero necessarii, sed quia currum onus grave est, et facilè eam ab vectacione lascantibus; unde voluit ut alii essent qui integrè fessi laborantibus succederent.*

Equestres vero equos habebat paratos partim ad militis seu equorum, si forte bellum aliquod ingreverit, partim ad principes et famulos honorarios, qui his eius incidentes regem honoris et magnificètia causa stipabant et coitalabantur; uti Josephus, lib. 8 Antiqu., cap. 4, his verbis narrat: *Hic decus addebat et equites, et juveniles, procerita statuta prouississe et capillatio conspicui, et tunicae a Sarrani purpura induiti.... Hi armati et pharetris sucineeti regium currum stipabant.* Quod vero etiam pacato populo, et hostiis undeq; silentibus, Salomon paratos habuerit ad quicunque inimicorum irruptiones exercitum, et copiosum equitatum ex hebreo militi, constat ex 1. 5 Reg. cap. 9, v. 22, ubi dicunt: *De filiis Israel erant viri bellatores, et ministri ejus, et principes*

t et etiam equo insidentem, et equum, qui insidente, equitum dixerunt. Vite etiam Sancti, Comment. in 5 Reg. 4, 26, num. 19.

(1) 2 Paralip. 9, ubi dicitur: *Habebat quoque Salomon quadraginta milia equorum in stabulis, et currus, et equum duodecim milia.* Nam quod substantiam, haec verba textus hebrei non differunt a nostra Vulgata. Habebat numerum Salomon in quolibet praesenti sive equi decem equos, ita ut universi haberet 40 milia equorum curruum, ut verit scriptor nostra Vulgata. Nam quatuor milia multiplicata per decem faciunt quadraginta milia. Ita Cornelius à Lap. citans pro hac explicatione Vatabulum. Porro supra dixi quid in citato texto Paralip. vox *equum* significet equestres equos. Usus enim veterum non raro equitem pro equo indiscriminat usurparit. Sic Virgilius Georg. 5, equitem prodit pro equo, ita canens: *Atque equum docuere sub armis insultare solo, et gressus gloriarer superbos.* Et alibi: *It eques, et plausu cava contut ungula terram.* Plura Annius Gellius in hanc sententiam lib. 10, cap. 1, ubi alia citat antiquorum poetarum carmina, et tandem addit: *Pleraque veteran*

et duces, et praefecti curruum et equorum; et ex 1. Paralip. cap. 8, v. 9: *De filiis Israel non posuit ut servire operibus regis;* ipsi enim erant viri bellatores, et duces primi, et principes quadrigarum, et equum ejus; omnes autem principes exercitus Salomonis fuerant ducenti quinquaginta, qui eruditib; populum. Edicte nunc anonymous ille scriptor, utrum paradoxum aut incredibile sit, quod Salomon rex potenterius 52000 equos haberet per varias civitates regni dispersos et in stabulis nutritos, ac ad bella, ad pompanum alicuiam, aliasque usus supra enumeratos destinatos? Edicte, an omnes reges et principes Europæ non tot equos ad usum modo dictos alone soleant? At

Inquies: Non potest ostendti, unde Salomon tot equos conquiri poterit, cum Palestina asinus, minime autem, q;is ab iudeis, et rarus apud Hebreos equorum usus fuerit. Unde Voltairius, teste Cl. Weissenbach (1), contemptum at, Salomon parentem (Davidem) unum unicum (2) possedisse, regumque ejus non nisi asinos nutritivis. Propterea: *Et quid non diffidetur, in Israhelitica terra, salem usque ad tempus Salomonis, paucos nutritos fuisse equos, adeoque Salomon post mortem Davidis patri, seu ad initium regni sui tot equos non habuisse, sed tam numerosos illorum grecos successivè et aliunde congregare debuisse.* Hoc vero haud difficulter ostendti potest. Nimirum, quandò Salomon jaduolum in regio considet solio (ut Sanctius (3) recit observat), et seipsum magis in suo regno et statu confirmaret, equorum ad integrum illam multitudinem numerus in regia stabulis excrevit. Et fortasse sumptus, qui in aliendis tot equis immodico erat, in causa fuit (ut idem interpres, ibid., num. 25, cum aliis observat), ut Salomon populum ita gravaret duriter, ut iste oppressus onere, clamare sit coactus ad illum Roboam, cum primus filius pater Salomon in vivis esse desit, 5 Reg. 12, 4: *Patet tuus durissimum jugum impositus nobis; tu itaque nunc innomine paululum de imperio patrii tui durissimo, et de jugo gravissimo quod imposuit nobis, et servasti tibi.* Obtinuit autem Salomon tot equos partim done, partim emptione. Donec quidem; equi enim non modò a regibus sibi subtilis, sed a cunctis terrarum regibus, qui desiderabant videre faciem Salomonis, ipsi dono offerabant, prout expressè testatur Scriptura duplice loco, nimirum in libro 5 Reg. cap. 10, v. 24, 27, his verbis: *Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus...* Et singuli deferabant ei munera, vasa argentea et aurea, et vestes et arma bellica, aromata quoque, et equos et mulos, per annos singulos. Ac statim subiungitur: *Congregaverunt Salomon currus et equites, etc.* Dein in libro 2 Paralip. cap. 9, v. 22, 26, his verbis: *Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terrarum deditis et gloriis.* Omnes

(1) Tom. 2, Nova forma Theol. Bibl., questione 27, p. 33.

(2) Albidit, credo, Voltairius ad illa verba Davidis 3 Reg. 1, 35: *Impone Salomonum filium meum super mulum meum;* et dicit eum in Githon.

(3) Comment. in 5 Reg. 4, 26, num. 18, 25.

que reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam... Et deferabant ei munera, vasa argentea et aurea, et vestes, et arma, et aromata, equos et mulos, per singulos annos. Ac statim additur: *Habuit quoque Salomon quadriginta millia equorum in stabulis, et currum equitumque duodecim millia.* Accedit magnificum Josephi testimonium, similique rem, de quā agimus, elcidians: *Fama celebrissima, inquit in lib. 8 Antiq., cap. 23, per omnes circumiacentes regiones de Salomonis virtutibus ac sapientia divagabatur; quā excīti plerique reges, quō certiores de jam dictis fieren, visendi ejus cupidine flagrabant; et exquisitè magnificètia studiosos ejus se declarabant. Mittebant vasta tam aurea quam argentea, et vestes purpureas, et omne genus aromaticum, quē vel robore, vel pulchritudine regi placitū videbantur.*

Emptione autem Salomon pariter magnam equorum copiam conquisiuit. Nam ex Egypto, ex Coä, ex Syria et Hederac regione equos oblati preto accessebat, prout interpres, nominatim Sanctius (1) et Cornelius à Lap. (2) ex S. Scripturay ostendunt. Nam in fibro 5 Regum, cap. 10, v. 28, 29, legitur: *Et educebantur equi Salomon de Egypto et de Coä. Negotiatorum enim regis embant de Coä, et statuto preto perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex Egypto sexcentis scilicet argenti, et equis centum quinquaginta, que in huic modum cuncti reges Hethororum, et Syria equos veniebant. Sic etiam in lib. 2 Paralipomenon, cap. 1, v. 16, 17, dicitur: *Adducebant autem ei (regi Salomon) equi de Egypto et de Coä, à negotiatoribus regis, qui ibant et embant preto quadrigam equorum sexcentis argenteis, et equis centum quinquaginta; similiter de universis regnis Hethororum, et à regibus Syriae emptio celebrabatur. Id solùm adhuc addo, et cum Sanctio, loc. cit., aliquis obseruo, fuisse in Egypto plurimos et valde generosos equos, quod etiam indicat illud in Canticens, cap. 1, v. 8: *Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilari te, amica mea.***

43. Quæres XL: *Nam decens fuerit, Salomonem regem opulentissimum munera accipere à quiddam regina ex Arabiâ adventante, prout 5 Reg. 10, 10, narratur?* Hunc scrupulam nobis iniuste tentat idem anonymous scriptor, quo cum immediatè precedente questione discipitavimus. Is enim, loc. cit., pag. 18, ita concludit: *Quād magni fuerint redditus ac dritvū hujus regis (Salomonem intelligit), jam supra videtur. Non mirandum, vel potius probrosum est, quid tam opulentus monarcha, qui potius ipsem et maxima dona alii clargiri debuisse, dona novi fevia et aliquid regina, que ex Arabia venit, accepterit?* — R. Prorsus inanis, risusque dignus est hic scrupulus. Numquid enim summa fuisse inurbanitas, si gnomque intolerandi fastus regi, si Salomon munera à regina ex alienis terris adventante oblatæ apparet?

(1) Comment. in 5 Reg. 10, 28, 29.

(2) Comment. in 5 Reg. 10, 28, 29.

recusaret? Queso, si Cesari, aut alteri cuidam supremo principi aut monarache dona aliqua a principe barbaro Asiae aut Africae offerentur, et ille eadem accipere recusaret, an non talis princeps munera offens, se contemptum putaret? Ceterum, quod Salomon à regina Saba non ditescondi cupidine aut avaritiae munera acceptaverat, inde patet, quia eider regina dedit omnia que voluit, et patitur ab eo (1), et multo plura, quoniam ab illa accepit, prout expresse dicitur in lib. 2 Paralip. his verbis: *Rex autem Salomon dedit regine Saba cuncta quae voluit, et quae postulavit, et multo quoniam attularet ad eum; que reversa, abiit in terram suam cum servis suis.*

46. Queres XLI: *An Salomon peccorū, septingentas reginas, et trecentas concubinas sex uxores secundarias, 3 Reg. 6, 7, adficari potuerit, quin maleus, et securis, aut aliud instrumentum ferreum audiretur?* — Resp. Cum Abulensi, Menochio, et alii. Sacer textus non vult quod simpliciter nullum instrumentum auditum fuerit in aedificatione templi, sed tantum quod non fuerit auditum vel necessarium ad poliendo lapides, aut dolanda ligna; quia jussu Salomonis jam in mente, ex quo excitantur, ita polebantur et concinnabantur, vel dolabantur ad prescriptam mensuram et normam, nihil ut postea opus fuerit instrumentis in templo ad ea reliqua fabricae coaptanda. Unde sacer textus loc. cit. at: *Dominus autem cius adficaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis (idem de lignis, 3 Reg. 5, 28, indicatur) adficata est; et malleus, et securis et omne ferramentum non sunt auditum in domo, cum adficaretur;* quae verba Cl. Wiesnauer in suis Biblis germanicis nuditate ita vertit: *Da man das Gotteshaus erbauete, gebrauchte man keine andere, als behauene und schmurrlichte Steine: darum hörte man in dem Tempelbau keinen Hammer, kein Beil, noch ein anderes Werkzeug von Eisen.* Igmar nullum instrumentum ferreum tunc auditum est ad poliendo lapides, vel dolanda ligna, sed bened ad ali quid aliud, v.g., ad compaginandas tabulas, vel ligandas clavos, nisi dicere velis, clavos in helicis forman elaboratos clavis, vel allata Scriptura verba hyperbolice et per exaggerationem esse dicta. Vide Calmet in hunc Scripturam locum.

48. Queres XLII: *An templum Salomonum ob structuram, 3 Reg. cap. 6, descriptam, majestatem et elegantiam suam, dilaudari mereatur?* — Ad hanc questionem Voltairius (1) respondet negativè, et minimè dubitat affirmare, si Bramantes Urbinas (2), vel Michael Angelus Bonarotii (3), vel Andreas Palladio (4) templum Salomonicum vidissent, id suspectum vix fuisse. Vocat autem hoc templum genus

tiam Salomonis primo tempore regimini sui fuisse sanctam et laudabilem, sed in senio suo hunc regem avaritiae fuisse tactum, aut etiam prodigalitate, dum ipsius opes jam serviebant libidini et idolatria.

Scholion: *Anonymous ille scriptor, cuius dubia hic tollere studemus, in principio primis errat, dum in objectione modo allata (ut expedienti ejus verba facili patebit) supponit, quod leges in Deuteronomio contentae sint leges a Moysi autoritate humanæ et fallibili late, cum tamen iuxta omnes, qui vetus Testamentum tanquam Verbum Dei scriptum venerantur, haec leges sint divine, et a Moyse Hebreis jussu Dei solem pronuntiatae.*

49. Queres XLIII: *Quomodo Salomonis templum, 3 Reg. 6, 7, adficari potuerit, quin maleus, et securis, aut aliud instrumentum ferreum audiretur?* — Resp. Cum Abulensi, Menochio, et alii. Sacer textus non vult quod simpliciter nullum instrumentum auditum fuerit in aedificatione templi, sed tantum quod non fuerit auditum vel necessarium ad poliendo lapides, aut dolanda ligna; quia jussu Salomonis jam in mente, ex quo excitantur, ita polebantur et concinnabantur, vel dolabantur ad prescriptam mensuram et normam, nihil ut postea opus fuerit instrumentis in templo ad ea reliqua fabricae coaptanda. Unde sacer textus loc. cit. at: *Dominus autem cius adficaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis (idem de lignis, 3 Reg. 5, 28, indicatur) adficata est; et malleus, et securis et omne ferramentum non sunt auditum in domo, cum adficaretur;* quae verba Cl. Wiesnauer in suis Biblis germanicis nuditate ita vertit: *Da man das Gotteshaus erbauete, gebrauchte man keine andere, als behauene und schmurrlichte Steine: darum hörte man in dem Tempelbau keinen Hammer, kein Beil, noch ein anderes Werkzeug von Eisen.*

Igitur nullum instrumentum ferreum tunc auditum est ad poliendo lapides, vel dolanda ligna, sed bened ad ali quid aliud, v.g., ad compaginandas tabulas, vel ligandas clavos, nisi dicere velis, clavos in helicis forman elaboratos clavis, vel allata Scriptura verba hyperbolice et per exaggerationem esse dicta. Vide Calmet in hunc Scripturam locum.

48. Queres XLII: *An templum Salomonum ob structuram, 3 Reg. cap. 6, descriptam, majestatem et elegantiam suam, dilaudari mereatur?* — Ad hanc questionem Voltairius (1) respondet negativè, et minimè dubitat affirmare, si Bramantes Urbinas (2), vel Michael Angelus Bonarotii (3), vel Andreas Palladio (4) templum Salomonicum vidissent, id suspectum vix fuisse. Vocat autem hoc templum genus

(1) Vidi Cl. Nonnotte Philos. Lexic. p. 2, artic. *Salomon*, § 7.

(2) Bramante d'Urbino erat insignis architectus in Italia. Mortuus est Roma an. 1514.

(3) Michael Angelo Bonarotii vel Buonarotii erat secundo decimo sexto praefactus pictor, statuarius et architectus.

(4) Andreas Palladio, excellens architectus Vicentia in Italiâ oriundus. Quatuor libros de Architectonica an. 1570 in lucem edidit.

quoddam castelli, positi in quadrum, et includentis aream, binaque aedificia, quorum unum quadraginta, alterum viginti cubitos habuisset. Ipsum sanctuarium secundum omnes dimensiones viginti cubitos habens, hominibus Europais, inquit, pro monumento barbarei fuisse futurum. Verum

Resp.: Si Voltairius haec serio scripsit, et non potius solum de causa, ut nihil sacri aedificie nec templum Salomonicum intactum relinquere, pudendum sanè in Architectonicâ et historiâ veteri ignoramus, sumus hoc loco manifeste prodiit. Longè enim aliud ex hoc templo judicium architecti precipit, virique doctissimi ferunt; inò persuasi sunt, hoc aedificium superesse templo omnia Romanorum, que legitimus apud Vitruvium (1). Quid quod Appoldorus (2) secundo post Christum seculo, Adriano ichnographiam exhibitorum: fundamenti omnium magnificentissimi, non oiam, quoniam istam Solymae templi representavit? Audimus quoque hæc de re Joannem Scheurenus Math. in lyceo Tigurino prof. academicus imperialis nature curiosus. Leopoldino-Caroline adjunctorum, soe. regg. Anglice apud Prussiae membrum. Is in sua *Physica sacrâ* (3), antequā ichnographiam et scenographiam templi Salomonici per plura folia exhiberet, post recitata verba Paralip. 4, cap. 28, v. 11, 12 et 19, ita pergit: « Unde ludo meridianâ claris patet, fuisse Deum ipsum fundatorem, inventorem, et summum structure hujus incomparabilis architectum; et abunde vel ex tenui nostrâ admiratione constabit, fuisse templum hocce absolutissimum omnibus et numeris et mensuris architecture civili exemplar, inò omnem Romanorum et Grecorum architectandi rationem, aut si que est alia, vel non illorū vel veterior, ab hujus fabricæ ratione ejusque idei desumptum fuisse, ideoque hanc atque ilium non alia ratione conferendam esse, quoniam si fluminis aqua cum aquis comparentur fontis, ex quo diminuit. Verba sunt Villapandii, lib. 2 Isag. c. 15. Structura omnibus septem mundi miraculis, tantopere decentatis, et simul sumptus superior, nostrâ proprie attentione, eaque summa dignitas tanto, quia illustris fuit nova Ecclesie pars. Hucusque Scheurus, vir quidem acatholicus, attamen mathescos et architectones apprime intelligens. Accedit testimonium Josephi, qui templum terciâ vice (4) exstructum vidit.

(1) Vitruvius, celeberrimus Romanus architectus Venona oriundus, tempore Trajanî et Adriani vivebat. (5) Tom. 3, tab. 320, pag. 521. (4) Templum primum erat Salomonicum, seu à Salomon extactum. Postquam autem hoc à Nabuchodonosore (4 Reg. 25, 9) extactum est, Judæi ex captivitate Babylonica reduces obtinerunt licetum adificandi, et adificaverunt (4 Esdr. 6, 14, 15) templum secundum. Denique post quinque secula ab erectione templi secundi, Herodes Magnus, ut Judæos sibi conciliaret, vel (quemadmodum Tirinus Comment. in Joan. 2, 20, ait) ut haberi posset Messias, quem Prophete predixerat instauratum tem-

plum Dei, diruto ex parte templo secundo, aliud longè magnificenter adficare crepit. Quod templum Herodianum vocat, estique quodammodo tertium. Atque hoc ultimum est illud, quod à Romanis militibus, invito ipsorum duce Tito, incensum fuit atque exstinxerunt.

(1) L. 7 de Bello Iudaico, cap. 10. (2) Tom. 42, pag. 760. (3) Tom. 5, apparatus urbis et templi Jerosolymitani, p. 1, 2, c. 5, p. 80. (4) Mélanges d'Histoire, tom. 1, p. 413. (5) Comment. in 3 Reg. 7, v. 25.

vis extrinsecus duplex videatur simul continet. Quae sententia esset valde bona, modo demonstrari posset mare aneum habuisse structuram hanc duplois formæ, et simili ratio dari, cur Scriptura in uno loco (nempe 3 Reg. 7, 26) expresserit capaci- tatem duntaxat ex parte, alio in loco totam, cum tamen ex hypothesi tam cylindrus, quam parallelopipedum pertinuerint ad ipsum mare. Unde omnibus perperius prima responsio mihi preplacebat.

50. Quares XLV: *An illud quod (3 Reg. 7, 24) de mari aeneo dicitur: Et sculptura subter latum circu- bat illud decem cubitis ambiens mare, > creditile sit?* Certe vasis, cuius diameter est decem cubitorum, ambitus seu peripheria non potest pariter esse duntaxat decem cubitorum. — R.: Ad hanc apparente magna difficultate variae variorum sunt responsiones quas Calmet (1) recenset. Alii enim vertunt: *Fecit cælatura huius mari, quod habebat decem cubitorum diametrum.* Alii hebreum textum hoc pacto reddunt: *Possit poma (seu sculptum pomerum seu sphærularum similitudinem habentem) subter latum illius quo circumibant omnem ambitum ejus.* In cubiti unius interea decem aderant poma. Itaque juxta hanc sententiam fascia infra latum aenei mari aderat ex trecentis eis modi pomis seu sphærulis composita, ita ut in cubiti unius intervallo seu spatio decem talia poma adseruerit. Atque haec sententia Calmet ad litteram magis videatur accedere. Alii denique cum Abulensi (2) et Menochio (3) dicunt, quod sculptura illa decem cubitorum ambiens mare aeneum, non fuerit in, aut propè latum aenei mari, ubi erat maxima amplitudo hujus vas, sed multò inferioris latib; idque colligi videtur ex voce subter, quia sacer textus dicit: *Sculptura subter latum, etc.* Atqui descendente subter latum ad partes inferiores maris aenei in formam hemisphaerii formati, continuò circumferentia illius erat minor et minor versus basin, ita ut inter alias circumferentias etiam fuerit una decem duntaxat cubitorum, in qua sculptura illa erat expressa. Confirmat Menochius hanc suam sententiam ex lib. 2 Paralip. cap. 4, v. 5, ubi dicitur: *Decem cubitis quadam extrinsecus cælatura, quasi duobus versibus atrum marius circumbat,* que verba juxta memoratum interpretentur significant: Ex quo loco istius vasum ambitus, quod semper angustus erat versus fundum, ad decem cubitus re- ductum erat, ex eodem cælatura ornamenti causa erant adhibite. Jam vero ex tam diversis interpretem responsionibus illud saltem constat, quod hic locus Scriptura nullam manifestam falsitatem, aut contradictionem involvit, adeoque auctoritas verbi divini scripti tot motivis credibilitatis (quemadmodum theologi et polemici passim ostendunt) minuta, in sua possessione maneat.

Corollarium. Inepti prorsus Spinosa (2) ait: « Quia non tenemur credere Salomonem mathematicum fuisse, licet nobis affirmare, cum ratione inter peripheriam et circulum diametrum ignoravisse, et cum vulgo operariorum putavisse, eam esse ut 5 ad 1. » Nam scriptor libri 3 Reg. (quicunque demum ille fuerit) non ideo loc. cit. scriptis: *Resculpta tringinta cubitorum cingebat illud (mare aeneum) per circulum,* qui veram rationem inter peripheriam et circulum diametrum ignoravit (scriptis enim illustratis et inspiratis a Deo), sed ideo, ut dixi, quia Spiritus S. haec

(1) Vide Calmet Dictionarium Biblicum, v. *Septuaginta Interpretates.*

(2) Tr. Theol. Polit., cap. 2.

*Israel, aut quod Deus, qui (Joan. 9, 51) peccatores non audi, alienigenarum preces in templo illo exaudiuntur? — R.: Haec oratio Salomonis omnino pia, et valida ad impetrandum idonea erat, quia illa a Deo petit, quod illi futurum esset gloriosum, neque Salomon aliud in ea petitione spectabat, quam ut divinum nomen et se latius ad gentiles extra israeliticos terminos extendenter, et ubiqui gentium habeatur illustris. Hinc Salomon, post citata verba, immediate addit: *U discunt universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, et pro te, quia nomen tuum invocatione est super dominum hunc, quem adiuvavi.**

Porro, quamvis gentiles idololatri errant colendo plures Deos, tamen inter hos etiam Deum Israel numerant, eumque credebant. Deum esse potius orientem alii dii. Unde cum valde timebant, ut patet de Philistis, qui cum primis fedelis Arcani in Hebreorum castra venisse cognoverunt, haec sententia pater exanimati docebat: *Venit Deus in casta. Et ingenerunt dientes: Vix nobis!.... Quis nos salvabit de manu deorum sublimium istorum? Illi sunt dui, qui perseruerunt Egyptum omni plaga in deserto,* 1 Reg. 4 et 8. Quia autem apud Ammonitas potens existimaretur, et fidei lis snorum custos Iudeorum Deus sat ostendit Achior Ammonitarum dox ad Holofenor principem militiae Assyriorum dicens, Judith. 5, 25: *Si vero non est offensio populi Iudei (israelitici) coram Deo suo, non poterimus resistere illis; quoniam Deus eorum defendet illos, et erimus in opprobrium universi terrae.* Rex quoque Nahuchodosorus, qui tres viros Sidrach, Misach et Abdenago in fornacem ardentes misit, sed hos a flammis incolumes vidi, de dicti legem, ne quis sub pena mortis maldeceret Deo Israel, Dan. 3, 96. Cum ergo eam gentes de Israelitum Deo opinionem conceperint, quid mirum, si illum consulunt in dubiis, et oratum in rerum angustiis esse vellet, et hunc in finem venirent in templum Jerosolymitanum? Sic venit adorare in Jerusalem eunuchs regine Candace, Act. 8, 27, qui juxta opinionem SS. Basili et Thomas ac aliorum adhuc fuit tunc ethnici; quoniam juxta alios verisimiliter jam fuerit proselyti Judeorum (1). Alibi vero clarè dicitur, quod quidam gentiles venerint, ut adorarent in templo: *Eran gentiles quidam ex his qui ascenderant, ut adorarent in die festo,* Joan. 12, 20, sciunt in die azymorum. Atque hunc in finem pro gentibus in templo atrium quoddam extrellum erat, quod vocabatur gentium, quia in illo gentiles esse, ultra terrena progressi non permittentur. De hoc atrio vide Josephum (2).

Ad alterum, quod in presenti questione nobis objectum est, scilicet peccatores a Deo non exaudiri, resp. ei dico non omnes gentiles fuisse peccatores, seu in peccato mortali constituti. Non enim peccabant graviter per hoc, quod non observant legem Mosaicam, quia haec solos Israelitas obligabat, non vero illas gentes. Neque omnes gentiles erant idololatri, sed multi erant, qui non colebant idola, quoniam non obserabant ceremonias legis Mosaicæ, ut Job, Melchisedech et similes. Unde poterant isti exaudiri a Deo. Dein objectus textus: *Scimus quia peccatores Deus non audit,* non est, sententia ipsius S. Scripture, sed haec tantum narrat, illam prolatam esse ab homine caco, quem Christus paulo ante illuminaverat, Joan. 9, 6, 7. Unde S. Augustinus (1) ait, hunc eucum nimis generaliter dicendo, *peccatores Deus non audit,* errare, cum adhuc esset catechumenus et nequid satis in fidē instructus; generaliter enim id ipsum non esse verum. Et profectò Deus peccatores, si penitentes veniam petant, illam eis indulget, itisque bona temporalia, quin et spiritualia petentibus sapientia clariget. Alii respondent, illius etiati sensum esse duntaxat hunc: Deus non exaudit peccatores ita, ut ad declarandam eorum sanctitatem, que nulla vel facta et simulata est, miracula faciat, ut tamen fecit per Jesum, ad testam, quid ipse sit Messias. De hac enim re ibi ageratur. Ita Theophylactus, Euthymius, Maldonatus (2) ac Suraz (3).

55. Quares XLVIII: *An Salomon (3 Reg. 9, 11) licet dederit regi Hiram virginis oppida in terrâ Galilee: et si in lege (Lev. 25, 25) prohibutum fuerit, et aliquid de terrâ promissionis alienare?* — Resp., omissione response Grotti (4), quam Calmet (5) recenset, communior interpretum (6) sententia est, Salomonem nequamquam cessisse dominium et proprietatem barum urbium regi Hiram, sed ad tempus duntaxat illi permisso, ut terre fructibus frueretur, donec princeps hic sumptus, quos fecerat, et pecunias, quas Salomon miserat ad templi aedificationem, reparasset. Ceterum haec oppida erant in ea regione Galilee, que Tyro vicina est, quaque exinde *Galilea Gentium* appellata est, Isa. 9, 1. Verum, cum rex Hiram per eam oppida contemplatus esset; neque talis putaret, ex quibus nisi longo tempore et gravi molestia sumptus factos recuperare possel nobis ea admittere (7). Quare cum horum oppidorum cessione a Salomon facta nullum, teste etiam Josepho (8), obtinuerit effectum, non est cur nobis diutius negatum facessat, presertim quia, eti Salomon in hoc facto errasset, nihil inde contra divinam S. Scripture auctoritatem concludi posset, ut cuiilibet facilè patet.

(1) L. 5 de Baptismo, contra Donatistas, 20.
(2) Comment. in Joan. 9, 31.

(3) Tom. 2 de Religione, 1, 1; de Orati, c. 23.

(4) L. de Iure belli et pacis, c. 5, art. 12.

(5) Comment. in 3 Reg. 9, 41.

(6) Test. Menoch. Tiron. Serap. Cornel.

(7) 5 Reg. 9, 12. Idem colligitur ex 2 Paralip. 8, 2.

(8) L. 8 Antip., c. 2, ubi sic ait: *Præterea Galilee oppida numero viginti, non procul a Tyro dis- sita et donavit, quia eam illi (numirum rex Hiram)*

perstrata sat constiterat, et non valde prola- set, sed remolliari jussit Salomon, sibi non esse opus eis oppidis; et ex terra Chabalon (seu Chabul) est appellata, vox Phœnicium lingua id quod displicet significante.

(1) Calmet, in Actor. 8, 27.

(2) L. 2 contra Appionem, longiusculè à principio.

34. Quares. XLIX : « An illud (5 Reg. 8, 9) : « In arcā autem non erat aliud nisi duas tabulas lapideas, quae posuerat in eā Moyses in Horeb, verbis Pauli (ad Hebr. 9, 4) : In quā (arcā) erat urna aura habens manna, et virga Aaron, quae fronduerat, et tabula testamenti, non contradicat? » — R. : Nulla hic est realis contradictione. Nam etsi ea omnia, que S. Paulus loc. cit. commenorat, intra arcam tempore Salomonis non amplius asservata fuerint, non sequitur, intra eam illa non extitisse tempore Moysis, ad quod Apostolus alludit. Praterea id certum habetur, etiam sub Salomonē urnam, et virginē propre arcam appensa vel posita fuisse, ut ad eo sensu ampliore quasi in arcā extitisse dici possint, qui loquuntur modus non omnino insolitus est. Sic Christus dicitur passus in Jerusalem, eum iuxta eam urbem sibi crucifixus. Sic vulgo dicimus, Roma, Auguste, Parvus contigit, quod iuxta illas urbes contigit. Idem ergo hic de urnā et virginē vult dicere Paulus, quod de libro Deuteronomio Moyses dicit, Deut. 31, 26 : *Tollite librum istum, et ponite eum in latere arcae foderis.* Sicut ergo liber Deuteronomii positus fuit non in arcā, sed in latere area, ita quoque ibidem positā sunt urna et virga, recteque dici potest, hinc omnia fuisse positā in arcā, id est, in latere area. Atque hoc est quod dicensur Dominus Moysi, et Moyses Aaroni, de magna dilectione, Exod. 16, 35. *Reponit (illud) coram Domino.* Non dicit : *In arcā, sed coram Domino,* id est, coram arcā et propitiatorio, in quo quasi throno suo residet Dominus. Ita Cornelius a Lap. (1) cum aliis.

53. Quares I. : « An Salomon sit salvis? » — R. : Quamvis Salomon gravior peccat, amando ardenter amorem mulierum alienigenas, et idola colendo, 5 Reg. 11, 1, 2, et 4, 5, tamen 1° multi SS. Patres et interpres judicant eum penitentiam egisse, et adhuc salutem esse, praserunt S. Ambrosius, qui proem. in Lucano, ob libros ejus canonicos vocat *sancutum Salomonem*, quem non vocaret, si non bonum ejus finem seu mortem judicasset. Certe ab honum initium non vocasset Judam Iscaritum sanctum. Ad hac enim S. Pater alii (2), relatis peccatis Davidis, Salomonis, Pauli, ait : « Si erraverunt justi, erraverunt ut homines; sed peccatum suum tanquam isti agnoverunt. » Similiter S. Hieronymus (3) inquit : « David amicus Domini, et Salomon amabilis ejus vici sunt quasi homines, et ut ruina nobis ad cautionem, et penitentia ad salutem exempla preberent. » His accedunt S. Cyrillos Hierosolym., S. Gregorius Thaumaturgus, S. Antonius, S. Bonaventura, Rupertus, Dionysius Carthus., Pineda, Salinus, Barradius, Serarius, Martinus Delrio, et alii, qui acriter pro aeternā Salomonis salute certant.

2° Hoic sententia etiam faveat S. Scriptura. Nam in libro Proverbiorum, cap. 24, v. 32, Salomon agri spiritus olsus conspectu in se reversus ait : *Quod cūm vi-*

(1) Comment. in Ezech. cap. 40.
(2) P. 2 de Predict. cap. 27.
(3) In 4 Reg. c. 25.

(4) L. 2 de Praescript., cap. 2.
(5) Epist. 7.
(6) L. 17 de Civ., cap. 20.
(7) Serm. de Penitentiā, tom. 5 Operum hujus S. Patris.
(8) De vita vel obitu Sanctorum, cap. 34.
(9) In 1. 5 Reg. c. 6.
(10) In 1. 5 Reg. cap. 25.
(11) In 1. 5 Reg. cap. 41, quast. ult.
(12) In 2 Reg. 7. et Prov. 30.
(13) Comment. in 1. 4 Reg. cap. 25.
(14) De vita vel obitu Sanctorum cap. 34.

ARGUMENTA CONTRARIA.

56. Argumentum I. Salomon non egit sinceram penitentiam, quia fana idolis adificata non destruxit, sed reliqui hec scandalū filii Israel : ergo Prob. ant. : In libro quarto Regum, cap. 23, v. 15, dicitur : *Exulta quoniam... que adificaverat Salomon Astoroth idolo Sidoniorum... et Chamos... et Melchon... politus rex, nimis Josias : ergo Salomon ea nondum destruxerat.* R. Neg. ant. et cons. Nam 1° forte Salomon penitentia ductus et subtrahit templo idolorum, et delevit; at posteriores reges illa iterum instaurarunt, que tamē semper retinebant appellacionem illam excelsorum Salomonis, a primo illorum inventore et insectori; ferme sicut templum à Zorobabele reedificatum vocabatur adhuc *Templum Salomonis* (1). Igitur Josias verisimiliter destruxit et politum *excelsa Salomonis*, sive dicta, sed instaurata vel ab Ammon impio Manasses filio, vel a Ilio implo regibus Juda, Salomon posterioribus, Josia prioribus. Atque hujusmodi profecto videntur fuisse altaria illa, que evertit Josias (2), nimis instaurata ab Amone, de quo scriptum est (3) : *Servitū immunditatem, quibus servierat pater ejus (Manasses), et adoravit eas.* Quod fieri aliter non potuit, quā instauratis altariis et idolis, que penitus pater ejus evertierat (4). Nam mira illius gentis inservit et cultu veri Dei inconstans erat ac levitas. Unus destruebat, quod alterum adsumbat, summa religiosis instabilitate ut tum ex aliis, tum ex illo perspicitur, quod Salomon primū Dei cultor, mox idolorum, Roboam vero ejus filius triennio tantum (5) Domini fecerit. Ac, ut alia regum Iuda facta variantia taceam, *Manasses... adiunxit excelsa, que dissipaverat Ezechias patr ejus* (6). Dicit autem cadens tandem penitentem Manasses, sed redificavit illa Amone, etc. (2) Vel dici potest, quod Salomon evertit quidem status, labefactaverit et deridetur destra templo idolorum, sed non complanari usque ad fundamentum, ita ut ruina et parietine tantum manserint, tum peccati tum respicentibus Salomonis testes. Porro illas Josias rex ingenti animi et pietatis ardore omnino delevit, et locum illum pollum mundum ad detestationem prætrice impiecati sanctissimè curavit; ferme sicut aras idolorum a penitente rege Manasse dirutas, penitus delevit. Constat enim ex sacra historia, Manasses, postquam egit penitentiam, abstulit Deos alienos, et simulacrum de domo Domini, aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, et in Jerusalem, et proiecxit omnia extra urbem (7); et nihilominus nepos ejus rex Josias legit (8) altaria, que fecerat Manasses, in duabus atris templi Domini, destru-

(1) Iacob. 10, 25. Item Actor. 5, 41.

(2) 4 Reg. c. 22.

(3) 4 Reg. 21, v. 21.

(4) 2 Paralip. 33, 15, ubi de rege Manasse dicitur :

Et abstulit Deos alienos, et simulacrum de domo Domini, aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, et in Jerusalem, et proiecxit omnia extra urbem.

(5) 2 Paralip. 11, 17.

(6) 4 Reg. 21, 5.

(7) 2 Paralip. 33, 15.

(8) 4 Reg. 25, 12.

xisse... et dispersisse cinerem eorum in torrenten Cedron; quæ cūm in speciem contraria videantur, conciliari possunt ratione jam indicata, nimis nimis dicendum. Manasse diruisse sua illa altaria, sed ita tamē, ut penitus non complanari neque delevetur; Josias vero reliquias ruinarum et impietas vestigia delevit. 3° denique, etiam Salomon delubra idolis a se dicta non destruxisset ob metum rebellionis, allorumque graviorum malorum, propterea non continuo damnatus esest; sicut pī reges Josphat, Ezechias, intermedii inter Salomonem et Josiam propterea damnandi non sunt, quod in scandala non sustulerint, que tamē per se longudo exerceverint. Sie Abulensis (1) expressè probat, Ezechias non verti culpe, quod delubra illa non everterit; imò potius hujus regis pietas mirificè commendatur in S. Scripturā (2). Quare simili modo Salomon excusam Pineda (3), Widenhofer (4), Weitenauer, qui (5) ita argumentatur : « Quare reges dea pietate celebres, et inter Salomonem ac Josiam intermedii excelsa Salomonis non destruxerē? Nimirum alterum dicendum est: Salomonem destruxisse quidem haec fana, sed cadem à quadam ex ejus successoribus in regno Juda iterum fuisse restaurata, et usque ad tempora Josiae conservata, retento anti-quo nomine *excelsorum Salomonis*; vel Salomonem aditum excelsorum à se adificatorum ita obseruasse et clausisse, ut omne periculum et occasio scandali tam suo quām sequentum regum tempore fuerit sublatum. Qui neutrū ex his dubius admittere vult, non solum Salomonem, sed etiam sequentes reges Juda, quamvis virtute et religione celebres, damnare debet. »

Argum. II. S. Eucherius (6) ait : « Palam ostenditur, quod Salomon de admissis: idolatria sceleri numeri perfecte penituit; nam si fructus penitentie dignos faceret, satageret ante omnia, ut idola, que adificaverat, tollerentur. » Sic etiam Prosper (7) inquit : *Salomon elatus in senio, fornicatus in mente et corpore, Domino ipsum deserente male obiit.* Sic S. August., Isid., Chrysost., etc. Resp. S. Eucherio et S. Prospero opponendo communem SS. Patrum sententiam, fundatam in S. Scripturā; ut satis constat ex probatione nostrae assertioni supra, num. 52 allatā, S. Augustinus (8) dicens : *Salomon reprobatus est à Deo, intelligi potest de reprobatione à statu innocentie, non à regno celorum.* Nam subiecti, Salomonem ecclisiā, id est, peccasse; sicut Adam ecclisiā in paradiso, qui tamen aeternū reprobatus non est : *Quid mirum, subdit S. doctor loc. cit., quia in populo Dei ecclisiā Salomon in Paradiso non ecclisiā Adam?* Certe cūm idem

(1) In 4 Reg. cap. 18, quast. 10.

(2) 4 Reg. cap. 18, et Ecclesiast. cap. 48.

(3) In Salomon prævio, L. 8, cap. 4, sect. 7, num. 68.

(4) S. Scriptura explicat. tom. 1 in 5 Reg. 11, 4, pag. 759 et 760.

(5) Praefat. in Ecclesiast.

(6) In 4 Reg. cap. 25.

(7) P. 2 de Predict. cap. 27.

(8) Praefat. in Psalmum 126, ubi ait : *Salomon murum amator fui et reprobatus à Deo.*